

Tomislav Zajec

SPISATELJICA POMNO GRAĐENA KONTINUITETA

Tena Štivičić
NEVIDLJIVI (drame)
Hena.com
Zagreb, 2015.

Vrlo je malo suvremenih hrvatskih dramskih spisateljica koje svoj dramski rukopis razvijaju sustavno, pomno i konzistentno, kako to već petnaestak godina čini Tena Štivičić, počevši od inauguracijske drame *Nemreš pobjeć od nedjelje* (1999.) koja je na neki način sugerirala i dolazak novog generacijskog senzibiliteta, pa sve do u ovom trenutku posljednjeg dramskog teksta *3 Winters / Tri zime* (2014.) koji ju je na najbolji način dodatno pozicionirao i nedvojbeno potvrdio kao u europskom kontekstu važnu i nezaobilaznu autoricu.

S druge pak strane, knjiga drama *Nevidljivi* predstavlja Tenu Štivičić prije svega kao spisateljicu pomno građena kontinuiteta, pri čemu se *Nevidljivi* svojim temeljnim formatom od tri drame (*7 dana u Zagrebu*, *Krijesnice*, *Nevidljivi*) nastavljaju na prethodnu autoričinu knjigu drama *Dvije i druge* (2008.), u kojoj se također na-

laze tri dramska teksta (*Nemreš pobjeć od nedjelje*, *Dvije*, *Fragile*), zbirno donoseći jasnu sliku razvoja autentična, vrlo prepoznatljiva te iz naslova u naslov sve zrelijeg autorskog glasa.

Međutim, knjigu *Nevidljivi* istovremeno odlikuje i velika ujednačenost teksta na svim njegovim razinama; na razini ideje, strukture, pristupa likovima i osnovnog tona drama, pa sve do povezivanja kroz rezonantne tematske krugove.

Kod ove autorice nećemo pronaći drastične eksperimente jezikom ili formom koji bi na bilo koji način bili samosvrhoviti; prvi je element uvijek u službi lika, a drugi u njegovu jasnom pozicioniranju unutar funkcionalnosti same situacije. Pritom se Štivičić predstavlja kao besprijekorna poznavateljica svojih likova, prilazi im iz pozicije potpunog razumijevanja nikad ne zauzimajući strane, pa čak ni u onim trenucima u kojima se ne ustručava za njih pokazati i određenu dozu suosjećanja.

Iz tog su razloga na potpuno istoj razini dramske autentičnosti neurotična prevoditeljica Nataša, nemoćna u namjeri da preuzme odgovornost za svoje postupke (*7 dana u Zagrebu*), mladi Londončanin Felix koji se bori s besmisлом života u kojem je sve posloženo gotovo protiv njegove volje (*Nevidljivi*) ili djevojka Olga koja iz Rusije putuje u Ameriku u potrazi za nezavjesnom egzistencijom (*Krijesnice*).

Međutim, tu svoju poziciju suosjećanja autorica svjesno koristi kako bi likovima omogućila da, svaki iz svoje pozicije, dakako, budu što direktniji, a bez ulaženja u prostore tezičnosti.

To je ujedno i razlog zbog kojeg te načelno rečeno „velike ideje“ koje obrađuje, poput migracija, traganja za identitetom, osjećaja nepripadnosti, otuđenja i nesnalazaženja u/sa drugim kulturama, ili na kraju ljubavi, kod Tene Štivičić postaju jasni i konkretni problemi potpuno konkretnih ljudi. Takav postupak nikako nije slučajna, iza njega stoji vrlo svjesna dramaturgija same situacije, koja kao svoj rezultat donosi lakoću kojom likovi sve ono što donose sa sobom prenose iz prostora dramskog zbivanja u prostor recepcije.

S druge strane, dramski prostori koje autorica odabire uglavnom su vrlo realistična prizorišta, koja u nekim malim pomacima sugeriraju da su i više od prostora za iskazivanje dramskog potencijala. Prostori su to koji svojim realnim prosedom omogućuju nesmetanu igru, dok ih istovremeno i vrlo suptilno, autorica jednostavnim postupcima izdiže na razinu metafore. Na taj će način autoričina Ana, kao sredovječna voditeljica azila za životinje, živjeti i dalje s roditeljima, istovremeno svoj ured pomno uređujući kao dom koji zapravo nema (*7 dana u Zagrebu*), dok će bogati bračni par Britanaca prazninu nastalu u svome odnosu pokušati popuniti sve većim stolom u blagovao-nici (*Nevidljivi*), a likovi u posljednjoj drami u knjizi biti osuđeni na vječno lutanje aerodromom koji je zatvoren zbog oluje, odsječeni od stvarnog svijeta u prostoru svojevrsnog limba u kojem je sve moguće, ali ništa zapravo nije stvarno (*Krijesnice*).

Nakon što je precizno pozicionirala prostor igre, Tena Štivičić će ga na-

puniti dramskim vremenom kojim će vrlo racionalno i funkcionalno zatvoriti dramsku strukturu s obzirom na potrebe narativa koji ispisuje, čime se stvara privid lakoće kao dodatnog elementa u jasnoj funkciji identifikacije. Na taj način, drami *7 dana u Zagrebu* upisana je struktura jednog tjedna, koja dramaturški točno vodi priču do svoje subotnje kode, s nepostojećom nedjeljom kao danom kad se i Bog odmarao, a koji u autoričinoj interpretaciji zapravo predstavlja tek početak, odnosno blago ironično sjenčan prostor nerješivoga u svojoj otvorenosti.

Krijesnice su, pak, strukturirane razdiobom na podnaslove, koji se kreću u rasponu od sugestija realnih situacija; primjerice *Susret* ili *Automat*, pa sve do izrazito simboličnih podnaslova; primjerice *Planina* sugerira brdo načinjeno od putničkih kofera ili pak *Svinje*, u kojima aerodromske čistačice donose zaključak kako se ljudi ponašaju kao svinje, istovremeno se hraneći ostacima onoga što su ti isti ljudi za sobom ostavili.

Nevidljivi, na kraju, donose vrlo elaborirane preskoke između čvrsto pozicionirane *Tvrđave Europe*, kao visoko ograđena prostora slobode kojoj se teži, a koja za njezine stanovnike paradoksalno predstavlja emocionalni zatvor; i *Drugih*, odnosno onih koji doslovno jesu „drugi“ – pomoćne radne snage koja je nevidljiva, kojoj čak nije pripisan ni realni prostor igre, već su za svoje osobne iskaze prisiljeni koristiti neimenovani prostor svojevrsnog nebivanja. Unutar svoje ciklične strukture *Nevidljivi* bolno aktualno predstavljaju svijet

vječitog ponavljanja, u kojem oni koji bi morali postati pametnijima ili odgovornijima to nikada ne postaju, a oni koji bi mogli pronaći svoje mjesto „negdje drugdje“ u tome nikad neće uspjeti.

Ovo potonje ujedno je i još jedna zajednička odrednica drama Tene Štivičić; njezine su drame, istina je, nase-ljene izgubljenim i melankoličnim pojedincima koji, međutim, istovremeno grade uzbudljive dramske narative jer ih povezuje činjenica da se odbijaju predati, a da je pritom potpuno nebitno imaju li oni loš dan poput Clare ili loše desetljeće poput Olivera (*Krijesnice*).

Vratimo se, u tom smislu i na marginama ovog testa, autoričinoj recentnoj drami *3 Winters / Tri zime*. Drama je to s velikim uspjehom praizvedena u prestižnoj londonskoj kazališnoj kući National Theatre, a potom i nagrađena nagradom Susan Smith Blackburn za 2015. godinu, potvrđujući neprijeporan značaj Tene Štivičić za suvremenu europsku dramaturgiu, istovremeno predstavljajući daljnji razvoj temeljnih autoričnih preokupacija tematiziranih i u *Nevidljivima*. Međutim, i još važnije od toga, uspjeh je to koji na neki način, kroz intrigantan izostanak pune ili prave recepcije u našem kulturnom prostoru, zapravo pokazuje nedostatak kapaciteta hrvatskih kulturnih politika da taj uspjeh prepoznaju u čitavu njegovu opsegu i značenju. Propusti su to koji se, nadajmo se, daju ispraviti s vremenom, a ono je bez dvojbe na strani ove autorice.